

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Ася Димитрова Панджерова

Университет за национално и световно стопанство – София

Професионално направление 3.8. „Икономика“

Научна специалност „Икономика и управление (управление на проекти в туризма)“

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление „Икономика“, научна специалност „Икономика и управление (туризъм)“ в УНСС – София.

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 180/31.01.2023 г. на Заместник - ректора по научноизследователска дейност и международно сътрудничество на УНСС.

Автор на дисертационния труд: **Виолета Иванова Башова**

Тема на дисертационния труд: **„Анализ на факторните възможности за спа туризма“**

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към катедра „Икономика на туризма“ при факултет „Икономика на инфраструктурата“ на УНСС по научна специалност „Икономика и управление (туризъм)“. Обучението е осъществено в задочна форма от 2016 година до настоящия момент.

Виолета Башова завършва висшето си образование в Пловдивски университет

„Паисий Хилендарски” в Химически факултет. През 2013 г. придобива ОКС „Магистър“ в Университета за национално и световно стопанство – гр. София, специалност „Международен туризъм“. От 2016 година е докторант в катедра „Икономика на туризма“, с научен ръководител проф. д-р Еленита Великова.

Професионалният ѝ опит е неразривно свързан с туристическата индустрия. За периода 2005-2006 год. работи в отдел „Храни и напитки“ в два ресторанта в България и Великобритания. През следващите три години работи в отдел „Хотелиерско домакинство“ в хотелиерската верига Four Seasons в САЩ. От средата на 2009 г. се завръща в България и оглавява за повече от 2 години отдел „Хотелско домакинство“ в петзвездния хотел Premier Luxury Mountain Resort в к.к. Банско. Амбицията ѝ да се развива в туристическата индустрия не спира и тя продължава да се развива като Спа Мениджър във високотехнологичния хотелски комплекс Uva Nestum Wine and Spa в гр. Гоце Делчев. Кариерното ѝ развитие в туризма достига до позицията Заместник-управител на хотелите Premier Luxury Mountain Resort и Lucky Bansko Spa and Relax в к.к. Банско.

От 2020 г. до настоящия момент предава придобитите знания и професионалния си опит на учениците от Неврокопска професионална гимназия „Димитър Талев“, гр. Гоце Делчев като учител по туризъм.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Представеният дисертационен труд на тема: **„Анализ на факторните възможности за спа туризма“** е в общ **обем** от 270 страници. Състои се от списък на таблиците (1 стр.) и фигурите (1 стр.), увод (9 стр.), изложение в три глави (232 стр.), заключение (7 стр.), библиография (9 стр.) и приложения (8 стр.). **Структурата** на дисертационния труд се характеризира с добра последователност и логичност в изложението. Наличен е добър баланс в обема на трите глави, както и между отделните параграфи.

Изборът на конкретната тема и индивидуалните мотиви за разработката на дисертационния труд са много добре обосновани. Несъмнено, темата е **актуална и значима**, като акцент е поставен върху динамичното развитие на спа индустрията и нейния просперитет. **Обектът и предметът** на изследването са коректно дефинирани. **Обект** на научното изследване е туризмът, свързан с превенцията и възстановяването

на здравето. За **предмет** на изследването са възприети факторните възможности за неговото осъществяване. В рамките на дисертационния труд, чрез детайлизирано теоретико-методологическо и практико-приложно изследване е постигната **целта** на дисертацията, която е насочена към изследване на факторните причини за развитието на спа туризма в страната. За постигането на целта, докторантът дефинира шест **изследователски задачи**, които постига в отделните глави на представения докторантски труд. В дисертационния труд е формулирана **тезата**, че „наличният рекреационен потенциал в дадена дестинация, както и условията, осигурени и реализирани от различни субекти, опериращи в сферата на туризма, са от фундаментално значение за спа предприемачите при развитие на техния бизнес“. Направено е твърдението, че „изследването, познаването и устойчивото прилагане на ресурсната наличност за реализиране на спа туризъм в България ще открие основните факторни възможности за ефективно осъществяване на дейността и извеждането на насоки за бъдещо развитие, което може да се превърне в основна предпоставка за успешно опериране и конкурентно позициониране на туристическия пазар от страна на туристическия спа бизнес в България“. Формулираната теза се доказва в изложението на труда чрез проверката на четирите **хипотези**. За реализирането на целите на разработката е използван **методически инструментариум**, включващ прилагането на анализ и синтез, системен подход, индукция и дедукция, експертен статистически и дескриптивни методи, метод на наблюдение, анкетно проучване, метод на дълбочинно интервю. Поставени са основни **ограничения**. Упоменати са **източниците на информационно осигуряване**. Открито е **научната новост и полезност** на дисертационния труд.

Използваната литература включва съвременни и актуални заглавия на кирилица, латиница и интернет източници. Тя подпомага задълбочения критичен анализ на изследваната проблематика, изясняването на терминологичните уточнения и понятийния апарат. В цялата научна разработка литературните източници са използвани добросъвестно и коректно от докторанта, което позволява да се открие **личния му принос**.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Съдържанието на труда дава основание да се посочи, че структурата, върху която той е изграден, позволява да се приложи последователен и логически обоснован изследователски подход. В композиционно отношение, всяка една от частите на дисертацията е напълно **завършена и самостоятелна**, което дава възможност да се проследи цялостната проблематика на изследването. Получените научно-приложни резултати в дисертационния труд се съдържат в увода и трите глави на разработката.

➤ **В първа глава** на дисертационния труд е направен ретроспективен анализ на зараждането и развитието на спа туризма. Проследен е жизнения цикъл на спа туризма като туристически продукт. Извършена е терминологична справка на понятията, определящи неговото функциониране. Направен е преглед на понятието от страна на утвърдени имена и организации в тази научна област. Изследвана е разликата между понятията спа и уелнес туризъм. Проследено е съвременното състояние на спа индустрията на световно, европейско и национално равнище. Акцент в първа глава е поставен върху тенденциите за развитие на спа индустрията в световен мащаб. Дискутирано е значението на спа туризма от гледна точка на потребителските изисквания и мотивацията за предприемане на туристическо пътуване с цел спа изживяване.

➤ **Втора глава** на дисертационния труд третира предпоставките за развитие на спа туризма в страната. Представени са факторите, които влияят на хода на действие на спа туризма с въздействие в глобален и европейски мащаб. Последователно са разгледани генетичните, в т.ч. демографските, екологичните, медико-биологичните, правните, политическите и психологически и реализационни фактори, въздействащи върху мотивите за предприема на пътуване с цел спа туризъм. Анализирани са влиянието на икономическите, здравните и политико-правните кризи, довели до негативни възприятия в туристите, потребители на спа услугите. Представени са потенциалните възможности за развитие на спа туризма в България от гледна точка на изследваните фактори. Разработен е авторски модел за СПА развитие, базиран на потребителските мотиви за пътуване.

Практическата приложимост на разгледаните теоретични постановки в първа и втора глава са илюстрирани в **трета глава** на дисертационния труд. Тя представя проучване и анализ на факторните възможности за развитие на спа туризма в

конкретни обекти в дестинация България. Извършен е задълбочен анализ на асортимента на спа продукти и услуги, с цел привличане и запазване на избрани пазарни сегменти. Вниманието е насочено към резултатите от проведени структурирани интервюта за развитието на спа туризма в България. Проучен е и профилът на потребителите на спа туризма от гледна точка на различни критерии. Авторът е открил основните проблеми, които възпрепятстват развитието на спа туризма в България въз основа на проведеното изследване в дисертационния труд.

Гореизложеното в настоящата точка от рецензията ми позволява с убеденост да твърдя, че хипотезите, формулирани в увода на дисертационния труд, са напълно постигнати и доказани. Резултатите от представения дисертационния труд доказват формулираната теза.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

По наше мнение, в дисертацията се открояват следните научни и научно-приложни приноси:

- В детайли е изследвана корелацията между спа туризма и мотивацията на туристите.
- Анализирани са потенциалът на дестинация България и мястото на страната като спа дестинация.
- Разработен е авторов модел за СПА развитие, базиран на потребителските мотиви за пътуване.
- Приложен е инструментариум за провеждане на комплексно емпирично изследване и методи за анализ и оценка на получените резултати.
- На базата на идентифициране на мотивите на туристите, са формулирани насоки и препоръки за развитието на спа туризъм в България.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Виолета Башова е представила 1 статия и 5 научни доклада, свързани с тематиката на дисертационния труд, изнесени на национални научни форуми. Всички научни трудове са публикувани в авторитетни национални издания и отразяват постигнатите научни и научно-приложни резултати от дисертанта. Те доказват, че е

налище задълбочено изследване на проблемите, третиращи развитието на СПА туризма в България.

6. Оценка на автореферата

Представеният автореферат е в обем от 55 страници. В него са разкрити най-значимите моменти от дисертационния труд, които отразяват съдържанието му. Посочените научни приноси са коректно формулирани. Авторефератът улеснява четенето и лесното възприемане на съдържанието на дисертационния труд. Представената отделно декларация за оригиналност потвърждава, че дисертацията е изцяло авторски продукт и че при нейното разработване не са нарушени авторските права на чужди публикации и разработки.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Отчитайки достойнствата на представения дисертационен труд, нямам съществени критични бележки към докторант Виолета Иванова Башова. С цел достойна защита, бих искала да поставя следните въпроси:

- Какъв е Европейският опит при анализа на факторните възможности за развитие на СПА туризма?
- Какво внимание е отделено на СПА туризма и възможностите му за развитие в Стратегията за устойчиво развитие на туризма в България за периода 2014 – 2030 г.?

8. Заключение

Разработеният дисертационен труд от Виолета Иванова Башова отговаря по съдържание, обем и структура на изискванията за придобиване на образователна и научна степен „доктор“, регламентирани в Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за неговото приложение. С убеденост давам положителна оценка за дисертационния труд, автореферата и представените публикации на дисертанта. Считаю, че постигнатите резултати имат характер на научно-приложни приноси за теорията и практиката на СПА туризма. Препоръчвам на Уважаемите членове на научното жури да присъдят образователната и научна степен „доктор“ на Виолета Иванова Башова – докторант в задочна форма на обучение в

катедра „Икономика на туризма“ към факултет „Икономика на инфраструктурата“ при
Университета за национално и световно стопанство – гр. София.

17.03.2023 г.,
София

Подпис:
(доц. д-р Ася Панджерова)